

ТРИЗЕНБІК - REVUE HEBDOMADAIRE - TRIDENT
UKRAINIENNE

Число 30, рік видання II.

9 травня 1926 р.

Ціна 3 фр. (Prix 3 fr.)

Париж, неділя, 9 травня 1926 року.

Справа про нитому вагу «національної політики» комуністичної партії на Україні в притягненню свідомих елементів української нації та її інтелігенції з'окрема до співпраці над будівництвом соціалістичної держави є в високій мірі цікавою. Самі представники комуністичної партії з цього приводу не мають якоїсь однієї певної думки. Що правда: більшовицька преса на Україні іноді святкує перемогу на цьому «фронті» і підкреслює чергові нові «косягнення» в цьому напрямку. Регіструє вона ретельно всякі заяви колишніх членів укр. соціалістичних партій про їхнє «розчарування» в світогляді, програмах і тактиці тих угруповань, до яких вони належали, і старанно одзначає еволюцію «розчарованих» та захоплення їх ідеями «єдиної», «правильної», мовляв би, партії, - тієї, що, тримаючи в своїх руках диктатуру влади, не дозволяє існувати ніякій іншій партії. Ціна таких заяв і їх політична та громадська вартість не може нікого вводити в блуд, навіть тих, хто приневолює всякими формами політичного та морального терору складати та оголошувати друком подібні заяви. Справді: хіба може мати якесь значіння, що, скажемо, якийсь Х чи У, колишній укр. с-д чи с-р чи ще хто інший політично дезорієнтувався, а морально заламався в задушливій атмосфері quasi - соціалістичної думки, яка не визнає ніякої думки, ніякої «конкуренції» думок, ніякого обміну і порівняння вартості їх? Хіба більше значіння має чийсь черговий стриб та скок у більшовицьку гречку? Всі такі випадки, незалежно від того, де вони трапляються, чи по тім боці чи по цім, є випадками

індивідуального характеру. Навіть тоді, коли героями їх виступають значні політичні діячі, як напр., М. Грушевський, — такі випадки не викликають масового наслідування. Їх ефект справляє скоріше вражіння хронікального скандалу, як політичної події; скоріше свідчить про несталість переконань і вдачі таких «героїв на час», як про непереможний вплив на них нових ідей і принципів. Большевицька преса, звичайно, б'є в літаври і грає на тулумбасах, як тільки довідається про подібний «скандал». В її очах це факт великої ваги, це ніби «ідейна перемога» над противником і значний крок наперед в напрямку знищення «жовто-блакитньої загрози» і «націоналістичної небезпеки».

І все ж, не дивлючись на «персидську музику», що счиняється крут якогось дрібненького випадка з Савлом, що стає совітським Павлом, проблема втягнення свідомих елементів української нації в справу «соціалістичного будівництва» України залишається не розв'язаною в бажаному для большевиків напрямку. Меланхолією і песимізмом завжди згучать промови керівників КПБУ, коли вони згадують про цю справу: українська інтелігенція, по їхньому авторитетному заповненню, все вовком дивиться, все не вірить їм і живе своїми надіями на майбутнє. Ці надії — такі самі, як і у всього українського народу: вигнання окупаційної влади з України і знищення того політичного та соціального ладу, який вона силою нав'язує.

Чи значить це, що український народ, а з'окрема його інтелігенція, не повинні використовувати для своїх цілей тієї «національної політики», яку провадить тут окупаційна влада? Чи значить це, що вона не повинна виривати у неї можливих уступок на тому ґрунті і не захоплювати певних позицій, що улегшують дальший наступ її?

В тих умовах, що утворилися за останні роки на Україні, цілковита самоізоляція свідомих національно елементів від активної участі в місцевому житті була б недопустимою помилкою. Скрізь і завжди у таких випадках принцип — «з паршивої вівці хоч вовни жмут» — був доцільним і історично обов'язуючим. Цим принципом користувалися і поляки в колишній Росії, і чехи в давній Австрії, і хорвати в Мад'ярщині. Нехай собі ворог гадає, що така «співпраця» є органічним «втягненням» в «творчу працю» над здійсненням ніби спільних завдань. Така ілюзія розсіюється при першій нагоді, зручній для сильнішої сторони. Історичний досвід свідчить, що нею завжди ставала та, з якою «загравали», яку «купували» уступками і яка на цих уступках в силу вбилася, консолідувалася і до дальшого наступу для захоплення нових позицій готувалася.

«РОСІЙСЬКА МЕНШІСТЬ» НА УКРАЇНІ.

(З приводу дискусій на останній сесії ВЦК—а).

На останню сесію Всесоюзного ЦК-а уряд УССР представив широку доповідь про діяльність свою в різних галузях «державно-совітського» життя. Перед від'їздом представників Українського ЦК-а до Москви харківська преса підкреслювала, що найголовніше, з чим йдуть представники — це звітлення про «величезні досягнення робітничо-селянського уряду України в керівництві «основними класами (пролетаріатом та селянством) в боротьбі за Совітську Україну». Гадалось, що «верховний орган Совітського Союзу» належно оцінить змагання уряду УССР в справі соціалістичного будівництва і прилюдно визнає «заслуги» його на цьому ґрунті.

Висловом цих надій була стаття Гр. Гринька в «Укр. Економисті», де заступник голови Укр. Совнаркому і Голова Укр. «Госплану» досить невдоволено натякав на потребу і konieczність похвали керівникам української частини «першої в світі країни будуємого соціалізму» (ч. 84 з 14. IV) за все те, що вони проробили над Україною, щоб приборкати її, а з її матеріальних ресурсів зробити базу і джерело добробуту ССРР.

Не так сталось, як гадалось.

«Верховний Орган» такої уваги не звернув на доклад Чубаря про «величезні досягнення» уряду УССР в обсягу соціалістичного будівництва, не зареагував на «придбання» в галузі економічного будівництва, досить кисло поставився до вимог цього уряду фінансового характеру, — за те з гарячою запальністю спинився на «русском вопрсе на Україні» як затитулували дискусії з цього приводу на сесії «ЦК-а» — «Дни» і «Последніе Новости» (23. IV). Докладні справоздання про ці дискусії, уміщені в Московських «Известиях» (ч.ч. 88 і 89 з 17 і 18. IV), в високій мірі цікаві, як тими настроями, що їх викликає так звана «національна політика» уряду УССР серед певних кол (переважно російських) комуністичної партії, так і маніфестацією фарисейства провідників її. Одночасно вони дають низку фактичних даних про дійсне становище т. зв. «українізації», пояснюють зайвий раз егоїстично-партійні мотиви її і викривають густий намул свідомої цинічної брехні, що нею, як методом, в тактичних цілях користуються комуністичні «фаховці» од «українізації», навмисне підіймаючи біля неї шум і галабурду такої сили й розголосу, які не відповідають дійсному стану річей в цій справі.

Дискусії з приводу «національної політики» уряду УССР викликав один із своєрідних «талмудистів» комунізму Ларін, про якого кажуть, що він і «батька і матір не пожаліє для красноего слова» і який з деякого часу спеціалізувався на обороні інтересів російської культури та російської меншости на Україні від, мовляв би, пригноблення їх урядом УССР. Ларіна хвилює низка фактів «ненормального відношення» до прав російської меншости на Україні. Напр., І.)робітник-росіянин

із Донбаса скаржитися, що він двох своїх хлопчиків виправив вчитись аж на Тульщину, бо не міг їх улаштувати вчитись на російській мові у себе в Донбасі; 2)в Житомері приїзжий проф. Язловський не міг добитися дозволу розклеїти оголошень про лекцію на російській мові, бо центральна комісія в справах українізації видала постанову, згідно з якою на всіх державних установах УРСР вивіски повинні бути тільки на укр. мові; 3.)села на Україні з російськими назвами під час районного опису на Україні (1924 р.) були записані, як українські; 4.)Харківський Окрісполком запропонував всім підлеглим йому установам провадити листування на українській мові, додаючи, що папери на російській мові будуть повертатися нерозгляненими.

Виставивши увесь цей синодик обвинувачень проти «виконавців» «хороших законів», Ларін закінчив його найбільш страшним для українських комуністів обвинуваченням, прирівнявши працю їх до «праці С. Петлюри»: і «Петлюра, мовляв, робив те саме».

Вражіння, викликане таким випадком на адресу української делегації сесії ЦК-а, було схоже на те, що його викликає палиця застромлена в осине гніздо. Харківські «оси», спровоковані і розлютовані, накинулись «єдиним фронтом» на Ларіна. Вони були ображені «небезпечною промовою Ларіна», його «жонгльорством», «манєрою», -- але не стільки, щоб загубити рівновагу перед обличчям «Верховного Органу», тим більше, що де-які члени останнього -- росіяне (напр., тов. Волков з Іванова-Вознесенська, Сімонов з Урала) недвозначно почали під впливом промови Ларіна ошетинюватись, заявляючи, що «что-то есть ненормальное в этом отношении», що «такія виступлення заставят относиться осторожнее к национальному вопросу» і що «претензии Украины на излишняя асигнования несправедливы» і що «уральская промышленность не менее, если не более украинской, нуждается в средствах на восстановление».

Логичним висновком із постави Ларіна, Волкова, Сімонова було для українських делегатів, нападаючи і висміюючи Ларіна, боронити свої позиції і доказувати, що справа стоїть не так страшно і небезпечно для російської меншости, як запевняв оборонець її. Свою самооборону українська делегація формально провела ніби з зовнішнім успіхом, по суті ж діла — ганебно. Всі виступи членів української делегації, не тільки «кобилки», як от Антоюка або Головка, а й таких «нотаблів», як Петровський, Чубар, Затонський і Скрипник, справляють вражіння, що ці проводирі почували себе підсудними, оскарженими і за всяку ціну намагались виправдатись. Як завжди в таких випадках буває, хватили вони через край і виплескали вони те, про що в інших обставинах ніколи не згадали б і що старанно замовчували, щоб не компрометувати себе в очах «народніх мас України».

Як це не дивно, а найбільше нездержливим на язик, так мовити довгоязикою Хвеською, показав себе «український староста» — Петровський, так що іншим делегатам довелось виправляти і заокруглювати недоречності та «благотупості» «президента Світської України».

Перш за все, «знаючи небезпеки шовінізму, особливо петлюров-

ського характеру» делегати почали заперечувати доцільність аналогії з Петлюрою в справі національної політики.

Різницю між національною політикою Петлюри і такою ж уряду УССР сформулював Затонський на конкретному прикладі — в и в і с о к. На думку цього глибокоумного комуніста «Петлюра перекрашував висновки, щоб відділити українське селянство від російських селян та робітників. А ми їх перекрашуємо для того, щоб зміцнити пролетарську диктатуру і ще більше споїти трудящі маси України і СРСР». Аргументація мало переконуюча, але всеж трохи розумніша, ніж у Петровського, коли цей говорить про Петлюру, що ніби він «підмазувався під національну політику».

Відмежувавшись від Петлюри, делегати почали виправдуватися перед верхнім ареопагом і наводити статистичні і фактичні дані, наочно доводять про відсутність будь якої небезпеки для російської культури на Україні, тим більше небезпеки для «голівки» російського пролетаріату і його інтелігенції, перебуваючих на Україні. Наведемо з цих даних найбільш вражаючі і «зворушливі».

1. «Наркомвнудел (не забувайте: український) склався до останнього часу виключно з товаришів р о с і я н. Тільки за останній час нам пощастило посадити туди о д н о г о українця».
2. «В минулому році всього українських видань ми мали у себе 56,7%, на інших мовах — 10% і на російській — 40% для 10% російського населення на Україні» (з промови Петровського).
3. «В Донбасі тільки 20% шкіл українських, а 80% російських» (з промов Чубаря).
4. «Російських шкіл у нас є значно більше в пропорціональному відношенні, ніж російського населення» (з промови Скрипника).
5. «Московські видання загачують увесь книжний ринок по українських містах» (з промови Петровського).
6. «Вам чудесно відомо, що з'їзд української компартії відбувається майже виключно на російській мові, навіть пленум ВУЦІК і засідання Совнаркома так само відбуваються на російській мові. Треба признатися: починаємо іноді по українському, а кінчаємо російською мовою», — «Навіть по містах (провінціальних) засідання горсовета провадиться здебільшого на російській мові» і далі.
7. «На чолі державних і господарчих органів України стоять здебільшого російські робітники, що до ук-

раїнців, то їх можна рідко зустріти» (з промови Петровського).

8. «Я повинен спростовувати категорично наклеп про примусову українізацію населення... В обсягу українізації ми зробили взагалі дуже мало» (з промови Чубаря).

Досить! Можна слідком за Петровським повторити: «Де ж утиск над росіянами, де утиск російської мови?» В цьому обвинуваченні уряд УРСР абсолютно не винний. Коли ж пригадати, що «національна політика» його зводиться, головним чином, до того, щоб замашкарувати і затушкувати диктатуру зайшлих російських елементів над тубольним українським населенням, що напливові цих елементів уряд УРСР не тільки не ставить перепон, а навпаки підтримує його, що інтереси української більшості приносяться в жертву інтересам національних меншостей і що українське населення підпадає денационалізації — російській, польській, німецькій, молдаванській, навіть болгарській, — то оскаржені в утисках над росіянами і їх культурними правами на Україні виступлять як комуністичні янголи, звільнені від будь якого закиду в порушенні заповітів Ілл'їча що до тих заходів, якими він рекомендував своїм учням «обдурити хохла», а з землі його зробити «перлину» і матеріальну базу СРСР.

Ясна річ, що така «національна політика» УРСР не може ні в якому разі «бути аналогією» до «національної політики Петлюри». Затонський мав рацію, підкреслюючи різницю між ними. С. Петлюра і всі ті, хто поділяв і поділяє його погляди в цій справі, хотіли і хочуть «одділити українське селянство від російських робітників і селян,» щоб не допустити до панування російського пролетаріату та російської інтелігенції, зайшлих на Україні, над українським населенням і зробити це населення державним казаяном української землі, не підлягаючим ні військовій окупації Московщини, ні диктатурі російської меншости на Україні. Признання Петровського й Затонського стверджують, що ця диктатура сьогодні справді має характер і класовий і національний: російська меншість панує над українською більшістю, користуючись з одного боку державним апаратом як адміністративним, так і господарчим, який вона обсадила росіянами ж, а з другого боку військовою силою, де вже не тільки командний склад, але вся вона набрана не з українців. Наявність переваги російського елемента має місце в українській філії всесоюзної комуністичної партії, цього фактичного джерела і носія більшовицької влади на Україні. При таких умовах справа підтримання пролетарської чи соціалістичної диктатури на Україні є для російської меншости справою боротьби за утримання нею тих впливових, а з матеріального боку хлібодієних посад, що їх вона захопила в 1918-20 рр. Підчас цієї боротьби, як відомо, російська меншість на Україні, представлена головним чином пролетаріатом в фабричних центрах і інтелігенцією в містах, активно підтримала московсько-комуністичну інвазію на Україну, керуючись не тільки

класовими інтересами, але національними російськими міркуваннями. Справу переведення федерації УССР і РСФСР, а потім вступу УССР до ССРСР було тим легше перевести, що «суверенний орган», який ухвалював відповідні постанови, складався на 9/10 з зайшпої російської чи русифікованої людности. Після шости років перебування у владі цей орган залишився в цілому, як засвідчує сьогодні Петровський, по своєму національному складу таким самим, яким він був в році 1918 — себ-то російським. Називати цей орган «українським і національним», як це робить українець з походження — Скрипник, є свідомо брехня, ужита ним з метою внести плутанину в ясні, хоч і безтактні заяви Петровського. Вона викриває безмежно циничне фарисейство в національних справах нового покоління «самоотвержених малоросіян», найбільше яскравими і огидливими представниками яких являються українці-комуністи — типа Скрипника. Вимагаючи від Верховного органу ССРСР признання «абсолютної правильности» лінії уряду УССР в національній політиці, ці «малоросіяне» фактично домагаються ролі за російською меншістю як в політично-державному, так і в господарчому життю України. Що правда: в цій тенденції є ніби одна «нев'язка» чисто зовнішнього характеру, яка викликає, навіть, у мало здатної до аналізу, людини сумнів та застереження щодо логічності системи утверєної «генієм» Ілліча для полагодження суперечностей на Україні. Цю «нев'язку» сформулував підчас дебатів Затонський так: «чи можна здійснювати (на Україні) керівництво пролетаріату над селянством, коли пролетаріат — російський, а селянство — українське?»

Очевидно, що ні. І от щоб усунути суперечність, придумується рецепт «українізації» російського пролетаріату, що, по досить відвертому і незрівняному тлумаченню Петровського, зводиться тільки до того, щоб «рабочі при разговорах з крестьянами українськими не заглядывали в словарь, а об'яснялись с ними свободно і непосредственно». Тоді, кадає Петровський, «це керівництво буде нормальним, а українські селяне відчують в робітниках своїх і побачать в них своїх братів».

Зрозуміло? Точнісенько так, як робили конквістадори в завойованих колоніях, виучуючи мову темно-кольорових диких народів і користуючися нею для плантаторських цілей. Таку саму роллю українській мові відводить національна політика уряду УССР: російська меншість, представлена на Україні пролетаріатом і комуністичною партією, куди пішла значна частина російської інтелігенції буржуазної в цілях отримання посад і заробітку, повинна знати мову українського селянства (а його 88% на 100%), щоб воно мало ілюзію, що над ним панують і майно забирають не чужі заїди, а «свої» брати, бо мовляв розмовляють вони «по нашому».

До цього, властиво кажучи, і зводиться життьовий сенс большевільної «українізації» і «української державности» в її большевільських формах. Позбавлені національного змісту, вони можуть імпонувати та обдурити пару-другу здезорієнтованих читачів якогось галицького тижневика, як от «Рада», або ріжних «Пирхавок», що хочуть бути обдуреними.

Свідомих елементів української нації ні «українізація», ні «больше-

вицька державність» обдурити не можуть. Ціничній фарисейські виступи Затонських та Петровських більше, як що инше, допомагають розвіянню тої брехні та облуди, що ними, як туманом густим, вкривають сучасні пахолки Московщини свою антинаціональну і плантаторську роботу на Україні.

В. М.

НА ПЕРЕЛОМІ.

Одною з найважливіших сучасних подій політичного херактеру являється останній з'їзд РКП у Москві, на якому з особливою силою та інтенсивністю виявилися ті протилежності, що зросли у лоні правлячої партії. Можливо, що цей з'їзд вийде в історію, як явище переломового характеру в напрямкові подій дальшого політичного розвитку Сходу Європи.

Цілком зрозуміло, що зараз може ще і зарано ставити з цього приводу які то будь прогнози. Всякі спроби такого характеру, що робилися в нечислимі кількості нашими політиками, до цього часу невірдувалися і заводили нас дуже часто на шлях помилкових чинів та ще більш помилкових надій.

Найбільше значіння в цих прогнозах завжди мали аргументи економічного характеру, при чому досить ґрунтовно доказувалося, що Совдепія загине від неможливости організувати як промислову, так і хліборобську продукцію, що її задушить фінансова криза, що совітську владу знесе народня ненависть, що зростає на ґрунті незадоволення первісних матеріяльних потреб наслення. Все це дійсно малося, але тим часом фінальний результат не приводив до скільки то будь погрозливих наслідків для совітської влади, бо невичерпане є «долготерплїне» російського народу. При тій примітивності потреб, якою відзначається переважна більшість наслення Совдепії, воно на всі такі «неудобства» свого життя тільки дужче затягувало «ремешки» і терпіло, поки влада придумувала черговий спосіб викрутитися.

Треба зауважити, що аргументи цього порядку і зараз у великій повазі та пошані і тепер найбільше надій покладається на те, що Совдепії доведеться звернутися до інфляції, що вони не отримають закордонної позички, яка тільки одна може врятувати їхнє становище. Але, на нашу думку, і ці надії мають таку саму певність, як і попередні по тим самим мотивам.

Аргументи та події економічного порядку мають матимуть дійсно велике значіння, але зовсім в иншому напрямкові і в якому це найбільш яскравовиявив останній з'їзд, де вони вийшли, як один з елементів та підкладів тієї внутрішньої боротьби, що розпочалася у лавах РКП і яка відрізняється від всього попереднього надзвичайно важливими рисами, що мають дійсно «переломовий» характер. Не даром то більшість, що перемогла на з'їзді, вважала потрібним з приводу всього, що там від-

булося повідомити спеціальним обіжником комуністичні партії Заходу.

Зазначимо в головних лініях найбільш принципні рішення з'їзду, що мають для нас особливу цікавість та уявляють з себе те «аз», за яким мусить, як казав колись М. Чернишевський, наступити неминуче «буки».

Перш всього на з'їзді перемогла політика Чічерина, а не Зінов'єва, що до дальшої акції на міжнародньому полі. У перше Чічерин є обраний до «Політбюро». Як би ми мали діло не з большевиками, а більш нормально працюючим державним організмом, то це рішення могло б означати, що центр закордонної політики з Комінтерну переноситься до Міністерства Закордонних Справ, як цього весь час доби-ваються уряди тих держав, що визнали С.С.С.Р. Відповідно принципам, що панують серед большевиків, це не може означати більш того, що дальша політика їхня має позбавитися того нахабства, яким відзначалася тактика Зінов'єва, та провадитиметься по більш гнучким та двої-стим методам, які характеризують Чічерина ще з більшим перене-сенням центру ваги на питання Далекého Сходу.

Ще більше значіння мають рішення, що відносяться до внутрішніх проблем, які зараз набули для совітської влади величезного значіння та небувалої ваги. Серед них центральне місце займають питання про «неп» та відношення до різних елементів селянства. На ґрунті всіх тих полекшень економічного характеру, які проведені були большеви-ками в справі участі приватної ініціативи в промисловості та торгівлі, а також в загальній політиці відносно селянства, розпочалося де-яке оживлення як промислового життя, так і особливо сільсько-господар-ської продукції, що в свою чергу не могло серед селянства не набути звичайного і природнього для скільки небудь нормального розвитку хліборобського господарства поділу його на окремі верстви по більшій, або меншій заможності.

Цілком зрозуміло, що зараз перед совітською владою повстало завдання надзвичайного значіння про відношення до цих нових подій в суспільному життю і тут уявлялися можливими два виходи: або примиритися з ними, як закономірним етапом для дальшого розвитку продукційних сил, або знову піти шляхом примусового порівняння всіх новоутворених різнозаможних елементів, як в промисловій так і хліборобській сферах. Згідно пануючій комуністично-революційній фразеології таке зовсім ясне питання затемнюється всякими вигуками про «соціалізм» та державний «капіталізм», про «середняка» та «куркулів» і т. и. Справа ж стоїть, як бачимо, дійсно для большевицької си-стеми досить трагічно, бо коли спинитися на першому рішенню, то тим самим одверто треба признати помилковість всього попереднього шляху і тим самим утворити в суспільстві ґрунт для критичного відношення до совітської системи взагалі та підвалини для внутрішньої, вжене контр-революційного характеру боротьби з нею. Разом з тим це ж єдиний шлях для дальшого існування самої влади, бо тільки він хоч в де-якій мірі забезпечує державний бюджет, стабілізує валюту та одчиняє ніби якісь перспективи на дальший розвиток продукційних сил. Шлях, який пропонувався о п о з и ц і є ю, був б е з с у м н і в н о більше прин-

ціпійним рішенням, бо завдання соціалістичної держави в тому і полягає, що б періодично переводити «порівняння» суспільства та тим самим виховувати ідеї підпорядкування індивідуальних та групових інтересів загальному інтересу колектива. Але більшість останнього з'їзду, що постоляла якийсь час коло державної справи, добре розуміла, що це означає повну загибель яких то будь надій на розвиток продукційних сил, а разом з тим позитивних перспектив на ближче майбутнє. Вона, ця більшість, до якої майже поголовно належать і всі большевики України, не боялася можливих заворушень та повстань, що викликали б заходи в напрямку нового порівняння. Для того, щоб зліквідувати ці рухи, сучасна влада має досить сили та засобів, як мала вона їх в період першої ліквідації «непа», хоч тоді була далеко більше дезорганізованою. Ні, вона ясно уявляла, що за новою спробою «соціалізації» наступить повне загнівання всього організму СРСР, без всяких надій на його поліпшення...

Цей процес підготовлявся вже давно і не дурно ще більше року один з головних провідників більшості, Бухарин, так гостро виступив був проти Ларина, котрий пробував заявити, що соціалістична держава не може відмовитися і надалі від періодичного порівняння суспільства. Зараз же він остаточно закріпився в рішеннях останнього з'їзду, які мають характер цілком з погляду комуністичного «опортуністичний», «соціал-соглашательський», який би на них совітські публіцисти не наклеювали словесний ярлик...

Опозиція одійшла від більшості на ґрунті принципіальних розходжень, як хранительниця дійсних заповітів «ленінізму». Таку опозицію вже зліквідувати буде неможливо, бо одставити Зінов'єва та його родичів, розвінчати Каменєва та Сокольнікова, заслати Сафарова і Авілова дуже легко, але не пощастить зліквідувати ідейну течію до якої переходить увесь патос революційно-комуністичного світогляду та чину. Єдина до цього та дисциплінована РКП розкололася на двє і в ній так само появились свої «большевики» і «меншевики», як це було колись з російською с.-д. партією.

Але більш за все погрозливі для совітської влади ті нові психологічні настрої які прорвалися на з'їзді з такою силою та виразністю. Ми і раніше знали про те, що не тільки «на Шипке не всьо спокійно», а зовсім навпаки: там весь час йде потайна і разом з тим вперта боротьба окремих сатрапів за владу. Тим часом самі сміливі наші надії не сягали так далеко, як це виявив останній з'їзд. Не дурно над ним весь час, як зловіщі слова «мене, такел і фарес» лунали спогоди про «термидоріяństwo», про «термидоріяньську» політику та такі ж самі наміри. Треба віддати справедливість большевикам і в тому, що вони краще, як хто, знають історію революцій та ті навчання, які минулі революції залишили майбутнім революційним урядам, і до цього часу досить зручно та вмівливо запобігали неминучому розкладу в своєму середовищу. Але дійсно кожна революція має свою залізну логіку, і те море крові та ненависти, якою вона пересякнута, на рєшті плодить і жагу її серед найбільш «(«Les dieux ont soif»...) революційної групи і зикликає серед

неї ж таку ж саму взаємну ненависть. Варт тільки згадати, що робилося перед «9 Термидора» і після нього у Франції, що б зрозуміти настрої останнього з'їзду.

Природно, що і на цей раз вони ще втримаються, але хто сказав «А», мусить сказати і «Б» зо всіми звязаними з ним наслідками.

Останній з'їзд в самий безперечний та безсумнівний спосіб довів, що переломова доба в розвитку большевицької революції наступила, що знову стихія її розвитку захопила тих людей, що винесла була на саму височінь революційної хвилі, і що вони тепер можуть творити лише волю тої сили, що послала їх нашої нещасній країні в покуту за всі гріхи вольні і невольні минулих поколінь.

Nimic.

Букарешт.
2. II. 26 р.

ДО ПСИХОЛОГІЇ МОСКОВСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ.

Надто ще свіжі й недавні традиції диктатури московської держави та московської культури над українським народом. Революційна буря звалила трухляве дерево московського самодержавного режиму, але з того пня погналися нові парості, що, правда, не мають вже тої сили, але заховують ті самі соки у своїх клітинах, обіцюють знову буйно розростися, а пестлива рука може вихогати з них нове «дерево яда» на цілий простір Сходу Європи. Там, «на нашій, не своїй землі», московсько-жидівська на паях компанія обернула Україну в московське Конго та нищить її добірними методами колонізаційної експлоатації. Тут, поруч з нами, на еміграції, наші колишні компатріоти, а тепер просто сусіди в нещастю виявляють ті самі, виховані в школі російської державности, апетити на «край, гдѣ все обильем дышет». Бо ж не легко забути, що то все було «наше», — так само колись панська психологія не могла помиритися, що кріпаки опинилися на волі. Ога кріпацька психологія непереможно володіє душею московського емігранта, завдає йому глибокого обурення та тяжкої муки.

Рівняючи московську еміграцію з нашою, мусимо зазначити річеву різницю між ними. Коли ми вийшли на еміграцію головно в боротьбі з чужоземним окупантом за нашу національну державність, то еміграція московська опинилася на чужині наслідком лише внутрішньої, горожанської війни з неприемлимим соціально-політичним режимом. Не за державно-національне право обстоює московська еміграція. На одному з диспутів у Празі авторитетні московські емігранти (напр. В. Мякотин) доводили, що в Москві сидить все ж, «русская власть». І, не вважаючи на те, що та «русская власть» персоніфікується в особах Бронштейнів, Апфельбаумів, Джугашвілів, Дзержинських та інших мало «русских» персонажів, вони все ж мають рацію, бо дійсно та

влада береже інтереси єдиної російської держави в межах, по можливості, старої Росії. Отверто й ясно висловлює це А. Пешехонов («Почему я не эмигрировал»). «Бували випадки, — каже він, — коли я радів успіхами совітської влади та сумував через її невдачі. Я радів, коли совітське військо прогнало поляків з Києва. Я радів, коли совітська дипломатія робила вдатний крок та піднімала міжнародний престиж Росії. І я буду радити, коли совітська влада обстоїть російські інтереси в протоках, коли вона доправиться, щоб Росії було повернуто Бессарабію, коли вона примусить японців увільнити російську половину Сахаліну». Отже соціал-патріот московський бере моральну участь в завоюванні більшовиками Києва, в загарбанні протоків, — як колишній добрий імперіяліст за царського режиму. Старі імперіялістичні апетити твердо сидять в душі московського соціяліста, і задоволення цим апетитам примиряє його і з владою більшовицької охлократії. «Большевики, на все переконання, — каже той самий А. Пешехонов, — зробили велике діло, і я просто назову його: вони відновили російську державність». «Російську державність відновлено», — пояснює він в іншому місці.

«На протязі останніх п'яти літ большевики відновили всю повноту державної влади та знову розпросторили її на несбмежену територію од Дністра до Великого океану та од Льодового до Афганістану й «пламенної Колхиди». Ясно! Не згадано лише про «фінські холодні скелі» та про «кичливого ляха», — але чому власне? Пуста соромливість — хіба лише тому, що руки короткі, бо яка ж в даному випадку може бути різниця, скажемо, між «фінськими скелями» та «пламенною Колхидою»? Так говорить один з провідників найбільш постулового колись російського журналу, що відбивав ідеї й настрої кращої частини російського громадянства. Чорну роботу поневолення «іногородців» провадило тоді правительство за допомогою «чорної сотні», а червоно-рожеві елементи російського громадянства дозволяли собі розкіш од тої роботи ухилитися, — а тепер, коли «романівська спадщина» почала тріскати «од льодового океану» до «пламенної Колхиди», то серце заговорило й у колишніх білоручок.

Тож нічого дивного, що з великим завзяттям заходяться «романівську спадщину» відновити на еміграції самі, так би мовити, професійні душители інородця. Серед них заслужено зайняв найповажніше місце давній наш «приятель» П. Б. Струве, — той самий, який ще дома зворушливо умовляв начальство нищити українство «без двусмысленностей и поблажек». Почавши колись свою емігрантську кар'єру «Союзом Освобождения», він закінчує її на теперішній еміграції вибухом чорної реакції в своєму лейб-органі «Возрождение». Йому належить ідея й саме практичне переведення «Зарубежного Съезда», що мав ціллю об'єднати московську еміграцію на платформі староросійської реакції. Конечною мрією упорядчиків з'їзду є реставрація російських основних законів 1906 р. На тій сокраментальній основі — «от царей и вождей до скромнаго хлѣбопашца все должны стремиться воздвигнуть в прежнем блескѣ нашу родину мать, святую Русь, Великую Россію».

Порівнюючи з цим, надзвичайно далеко поступив наперед «імператор всеросійський» Кирило І. Він обіцяє «значительное примѣненіе децентрализаціи власти», обіцяє навіть подумати, «каким частям Росіи предоставитъ національную автономію», але застерігає, що на однакове з іншими «місто в государствѣ» мають право лише ті народності, що «не стремятся сгубить или поработить остальные народности».

Цим духом консервації старого російського ладу перейнята більшість московської еміграції. Самі політичні статистики її налічують серед неї не менш 85 проц. «монархистів», — і це не перебільшення: видимий успіх реакційного підприємства — «Зарубежного Съѣзда» — найкраще це доводить. Навіть ми, в нашому тяжкому становищі, не можемо не здригтися за сумну долю цієї маси людей, що так органічно одірвана од тих здвигів, до яких прийшла там на місці їх батьківщина. А поводити їх святкують свою перемогу над тою сірою емігрантською масою, все більше одвертаючи духовий її зір од певних здобутків революції до старої знайомої картини з усіма її непорушними атрибутами. Досить, напр., сказати, що на новорічному банкеті правих москалів один з учасників п. Кульман, (що звичайно на педагогічних з'їздах в Росії поборював національні змагання українських учителів) запропонував тоста за «букву ять»! От-так, щоб нічогосінько не пропадало із старої трухлявини, навіть щоб «буква ять» залишилася, що завдавала стільки безпотрібної праці та навіть часто— густо калічила долю шкільній молоді на цілому просторі Росії.

Цілком ясно, що не ці елементи одіграють творчу ролю у себе дома, — це мертві трупи, вожді сліпих, що самі впадуть і других заведуть в безнадійну яму. Не можуть вони натхнення дати і для тих виступів, що аранжують проти українства, тут, на еміграції. Всі ті товариства «єдинства русской культуры», спілки «русских карпатороссов», все те запопадливе «обрусеніє» Прикарпатської України, до якої вони контрабандно допалися, любо згадуючи ширший терен цієї вдячної праці, — все це мертворожені діти бувших людей, що перестали вже людьми бути з погляду якої будь горожанської перспективи. Завзяття їх велике і погрози страшні, — от, напр., якийсь п. Енгельгард у Ревелі загрожує: «изгнав большевиков, нам придется вѣшать не одних только коммунистов, — всѣх, кто будет мѣшать нам, на висѣлицу или к стѣнкѣ!» Ну, та може таки «Бог не выдаст»!

Посуваючись далі в ліво од течій монархично-реакційних, стикаємося із державним світоглядом російських р.д., на чолі яких стоїть П. Мілюков. Це старий, досвідчений політик, що найширше трактував українську проблему ще за царату, остерігаючи з думської трибуни з приводу годішних урядових репресій що до українства. Од його можна було б сподіватися ширшого погляду на українську справу тепер, після всього досвіду останніх літ. Але й цей державний політик не може зійти з становища інтересів Московщини, які він теоретично ідентифікує з інтересами взагалі російської держави. Його державно-національний рецепт що-до України не йде далі федерації—федерації на зразок баварської. П. Мілюков саме тепер видав книжку в справі

національній («Национальный вопрос»), і з приводу тої книжки слід на його поглядах спинитися окремо.*)

Емігрантські кола, лівіші за р. д., по старій російській звичці вважають за краще ухилитися од голосу в національно-державній справі «іногородців», з'окрема України, — стара тактика перекладання брудної роботи на чужі плечі. Але там, де обставини примушують їх подати свій голос (напр. на соціалістичних конгресах в Гамбурзі, в Марселі), там той голос спрямований проти української державної самостійності.

Отже увесь еміграційний фронт московський, у всій повноті свого політично-громадського спектру, скерований проти української справи — і не лише як державної, але й взагалі. Максимальна, з їхнього погляду форма вирішення української проблеми — федерація — це лише тактичний маневр в рендант українській державній самостійності. Московська психологія, при звичаєна кріпацьким становищем України, ще не доросла взагалі до широго і свідомого визнання будь якого українського права — не лише в сфері політично-державній, але навіть і в культурній. Досить спинитись на тому факті, як ставляться московські чи змосковщені елементи до запровадженої більшовиками т. зв. українізації! — і це відношення однакове — і з боку правих і лівих московських кол та як поцей, так і по той бік більшовицького кордону. Власне права еміграція, щоб собі нервів не псувати, мало на це одгукається, бо визнає на це один певний рецепт, що про його вже згадувалося: шибениця або до стіни; згідно з цим рецептом і поводитися в свій час на Україні ті численні денікинці, що складають головну масу московської еміграції. Більш нервується з приводу українізації лівіша частина еміграції, що з одного боку ладна заткнути самостійникам пельку якими будь уступками в сфері культури, а з другого, коли приходить до оплати векселя готівкою, то зразу отдається на волю московського зоологічного інстинкту. Кожний знає, що та вимушена українізація, якою більшовики так само хотять пельку заткнути вибагливому «хахлові», має на увазі адміністративний більшовицький апарат на Україні, який складається переважно з москалів та жидів; а ці чужоїди на українському тілі, розуміється, не хочуть українізуватися і спираються в тім на робітництво, яке у нас так само зайшло з півночі. Але московські противники всього українського невинно не розуміють цього та страшенно радіють з тих перешкод, які зустрічає українізація, та показують при тому, наче саме українське населення не хоче українізуватися. Харківський, напр., дописувач «Посл. Новостей» з наївним виглядом подає, що «українізація школи та державного апарату зустріла дуже сильний опір з боку робчих, які рішуче одмовляються визнати український язик за державний і так само рішуче протестують проти українізації школи». Тому згадана газета, а також «Руль», «Дні» та інші московські органи преси аж душаються од радости, подаючи звістки про саботаж, який немов би самі українці виявляють українізації. Одна з тих газет (беремо одну з численних у нас витяжок)

*) Див. ч. 28 «Тризуба» ст. Ол. Шульгіна.

під глузливим заголовком «українізація» пише: «з совітських газет довідуємося, як зле ведеться з українізацією навіть в Харкові та в Києві. В Одесі та в окрузі становище ще гірше. Коли спеціальна комісія сконтролювала низку установ, то виявилося, що з 6.294 співробітників тільки 46 володіють українською мовою, 4.661 чоловік абсолютно не знає мови». Національний склад московських часописних редакцій на еміграції, очевидно, — той самий, що і склад большевицьких співробітників у Харкові, Києві, а особливо в Одесі, тому еміграційні газетярі навіть не розуміють, що в тих цифрах вони подають убійчу для себе національну статистику большевицьких окулантів на Україні. І большевицькі співробітники на Україні, і співробітники московських газет на еміграції так само москалі і жида, що однаково визнають Україну краєм «русским» (напр. С. Пезнер в «Посл. Нов.» ч. 1737, згадує «русских мужиков в Києвъ», що були присяжними в справі Бейлиса). А для «русского» краю хіба потрібна українізація? Розуміється, — ще менш потрібна федерація. Усе те слова, що однаково ні до чого не зобов'язують та говоряться лише для «годиться» і «тим часом».

Отже справа не в самостійності чи в федерації або хоча б у простій собі українізації. Маємо діло з старомосковськими тенденціями, що з самих ще часів «Тишайшаго» намагалися руйнувати все національно-державне життя України і остаточно доконали свого завдання за часу великої війни, коли те життя було в щерь зруйновано на Україні, Галичині та Буковині. До того становища поневоленої, знівченої та врешті знищеної — державно й національно — країни провадять нашу батьківщину всі інтенції московського громадянства, що на еміграції, під тяжкими ударами долі, ще більш загострило свої зоологічні похоті. —
«Триста лѣтъ на этомъ мѣстѣ!»

II. Сухощкий.

« П Е С У С ».

(Центральний Союз Українського Студентства).

II.

Міжнародні конференції, з'їзди, конгреси, різного типу і різних завдань «Ліги народів», «націй», «держав» — ось модерня ознака повсюдної дипломатичної доби. Питання, що раніш служили основою для міжнароднього кружева дипломатичних валансьєрів, тепер складають бойові теми цих міжнародніх турнірів. Правда, ці міжнародні

*) Див. «Тризуб», ч. 25.

сходини поки що не прийшли до радикальних висновків, до радикального розв'язання того заплутаного вузла, ще більш ускладненого світовою війною, яким є сучасне мережево міжнародних взаємин і інтересів, але в життя і побут міжнародній — не знаємо чи надовго, чи лиш на той час, поки не загояться рани і не притушаться лихі спомини з світової війни — увійшов новий момент, котрий безперечно визначить собою переломову добу в системі міжнародних стосунків.

Численні академічні та студенські міжнародні федерації, конфедерації, товариства, ліги з їх щорічними з'їздами і виставками — всі ці інтернаціональні гевче представників молодих генерацій різних країн з цілого світа — все це властиво прояв і резонанс тої самої тенденції.

Для нас українців то є особливо вдячна, і щаслива нагода користати з цих міжнародних конференцій та з'їздів, щоб з їх трибун проголошувати свої вимоги, щоб на них зав'язувати безпосередні зносини з відповідними та відповідальними чинниками інших країн, щоби ширити і пропагувати свої національно-державні змагання, щоби міжнародне рекламувати свої національно-культурні цінності, щоби своєю співпрацею довести своє безперечне право на державне самоозначення. Упустити таку можливість, не використати її максімально в порядку наших сьогодняшніх національних завдань було би невивачливою помилкою.

ЦЕСУС так і зрозумів свою головну міжнародню задачу і всебічному використанню всякої міжнародньої академічної акції свою енергію і присвятив.

Вперше сучасне українське еміграційне студентство виступило на міжнародньому форумі 1921-го року в Празі, прийнявши участь на запрошення Чехословацького студентства на першому конгресі С.І.Е. (Міжнародньої Студенської Конфедерації). Слідуючим дебютом українського студента треба вважати його участь на конференції «Європейської Студенської Помочи» в Турнові (Чехословачина) в квітні року 1922-го. Далі ЦЕСУС активізує свою співпрацю з чужоземним студентством, виступаючи в 1923-му році у двох студенських конференціях — в Газі (С.І.Е.) і в Параді (Угорщина) (конф. Міжнарод. Студ. Помочи). Протягом 1924-го року ЦЕСУС заступає українське студентство на трьох конференціях — в Ельмау (Баварія) на конференції Міжнародньої Студенської Помочи (International Student Service), в Будапешті (конф. Відділ. Міжн. Зносин) та на конгресі у Варшаві (С.І.Е.) На 1925-ий рік припадає участь ЦЕСУС-а на конференції і виставці Міжнарод. Студ. Пом. в Женеві-Жексі та на конференції С.І.Е. в Копенгазі. 1925-го ж року заходами ЦЕСУС'а (відділу його — «Бюро Преси й Пропаганди») організовано Українське Академічне Товариство професорів і студентства для Ліги Націй, яке теж прийняло через свого делегата участь у минулорічній конференції в Женеві Міжнародньої Федерації Університетських Товариств для Ліги Націй. Запрошений був ЦЕСУС і на Педагогічну Міжнародню Конференцію в Единбурзі м.р., але за відсутністю засобів не міг в ній прийняти особистої участі, однак надіслав два спеціально виготовлених доклади про українське

високе шкільництво на всіх землях України для виголошення їх на конференції.

Свою міжнародню діяльність ЦЕСУС звичайно, не обмежує одною тільки участю на конференціях. Він перебуває в постійному активному зв'язку і зносинах зо всіма центрами чужоземного студентства та з його іншими офіціями. Провадить ЦЕСУС цілий час свого існування інтенсивну пресову акцію, надсилаючи до часописів і журналів чужоземних, переважно студентських, статті і інформації про життя та діяльність українського студентства. На варшавський конгрес СІЕ, ЦЕСУС видав спеціальне число свого журналу «Студентський Вісник» на двох мовах — французькій і англійській — присвячене справам українського студентства. З лютого 1925-го року Відділ Міжнародних Зносин ЦЕСУС'а видає на трьох мовах спеціальний бюлетень призначений для інформування чужинецького студентства в справах нашого студентства. Для останніх конференцій в Женеві й Копенгазі заходами ЦЕСУС'а виданий збірник статей на французькій мові «Recueil des rapports» і багато іншої літератури.

Черговим своїм завданням має ЦЕСУС підготовку до участі на конференції СІЕ., яка має відбутися в літі цього року в Празі і яка, очевидно, набере для ЦЕСУС'а особливого значіння, бо на ній прийдеться ЦЕСУС'ові видержати і дати бій за своє дальше існування і за своє право надалі репрезентувати українське студентство, поскільки після недавньої постанови ексекютиви СІЕ. на цю конференцію мають бути офіційно запрошені представники пролетарського студентства ССРСР.

Сьогодні, підсумовуючи міжнародню діяльність ЦЕСУС'а та оглядаючись на переведену роботу ним в умовах більше ніж не-сприятливих, треба ствердити, що українське студентство довершило певний і поважний етап своїх змагань за своє національне місце в рядах міжнароднього студентства. Студентство наше, як українське, увійшло у свідомість світового студентства фактом непереможним проти всіх упереджень та перешкод, проти всяких спроб тих, кому на цьому залежало, не допустити українське студентство з його національними домаганнями на міжнародній форум.

Далось це, однак, не легко.

Український студент на міжнародньому форумі був постаттю цілком новою, до того часу майже невідомою. Його дебют зв'язаний був низкою складних і дражливих питань. Український студент, до того ще емігрант — то ж не для академічного розв'язання заплутаний політичний вузол небезпечних колізій; і зрозуміло, оскільки був він з своїми скаргами, претензіями і протестами «одіозною» фігурою для міжнароднього студентства, що за всяку ціну стреміло до уникання всякої «політики», всякої комплікації міжнаціонального характеру. Зріктися своєї політичної місії, не вносити собож завзяття своїх національних змагань не міг український студент — вчорашній борець на полі збройної боротьби, сьогодні — вигнанець, емігрант, але все палаючий ненавистю до ворогів своїх, все чатуючий на сторожі національних поривань свого народу.

І тому не дивним є, що на початку своєї міжнародньої діяльності,

виборюючи собі своє місце в лаві світового студентства, яке одні заперечували під протекстом різних статутних і формальних моментів, волюючи уникнути всяких політичних колізій, а другі тому, що були безпосередніми ворогами, — українське студентство і примушено було до цієї тактики «протеста», «деструкції» і Sturm und Drang'a, якою і означається, так би мовити, вступна фаза його міжнародньої акції.

Тому перша Міжнародня студентська конференція і всі послідувачі, кінчаючи варшавським конгресом СІЕ р. 1924, були для нас лишень полем бою і впертого завзяття з тими, що поборювали наші домагання. І ціле напруження українських делегацій, рівнож і Відділу Міжнародніх Зносин ЦЕСУС'а, мало бути скеровано на макси мальнесвоє озбрєння відповідними даними, матеріялами і інформаціями, як що до доведення своїх прав, так і до протиставлення їх тим, що ці права заперечували. Бо такою тільки збрсею можна було ще переконати західняка.

Нелегким було також завдання міжнароднє зорієнтувати ся, так би мовити «отаборитися». В складній, заплутаній, повсеній ситуації безпомилково віднайти ту «антанту», на яку мали би українське студентство в своїх поки що політичних змаганнях рішуче опертись, з якою мало би певно звязати свої інтереси, було особливо трудною задачею. Треба було студентсові власним досвідом (а був він більш ніж мізерний), особистим чуттям, наомацки віднаходити ту свою лінію, що допровадила би до бажаних наслідків і визначила би твердо і чітко нашу позицію і наші взаємини міжнародні.

І було це питанням найповажнішим і що найбільш утруднювало працю наших делегацій на різних конференціях. Приходилось в більшості випадків імпровізувати свою міжнародню тактику і поступувати не після певних засад, звязаних з загальною нашою міжнародньою політикою, а по тому принципу, кого можна було на разі найбільш використати для осягнення своєї мети. Такий дилетантизм нашої орієнтації, звичайно, не міг заімпонуувати і не раз ми самі відчували шкідливість його й небезпечність.

В такому незвичайно скомплікованому збігові умов, обтяженому ще емігранським становищем, випадало українському студентсові розпочинати і провадити свою міжнародню акцію; в таких невігідних обставинах доконувало українське студентство свої національні завдання, виборюючи кожду перемогу надмірною витратою своїх і так надломлених сил. І коли порівняти рік 1921-ий — наш несміливий та непевний виступ на першому конгресі СІЕ в Празі — і рік 1925-ий нашої активної, діяльної участі на конференції-виставі в Женеві-Жексі і на Копенгазькій конференції СІЕ, ясним тсді стане, що, не дивлячись на всі труднощі, найблища мета, що стояла перед українським студентством на еміграції в площі його міжнародніх завдань, ним виконана, що сьогодні українське студентство в свідомості світового студентства є фактом, якого вже не витравить жадна перемога над українським народом — ні політична, ні збройна.

Окремі епізоди міжнародної діяльності Цесус'а досить барвисті і цікаві, але їх за-багато, щоби над ними задержуватись. Властиво в цих епізодах з'акумуляювались найбільш характеристичні моменти, в них проступали і проривались ті сховані, офіційно старанно завше замасковані справжні почування і імпульси наших противників і їх друзів. Ці епізоди складають властиво той залаштунковий, так би мовити, кулуарний побут дійсних, злемаскованих взаємин, які є завжди найбільш показними і важливими в таких справах. Ці епізоди, ця полусфіціальна сторінка мала для нас особливе значіння, бо менше нам доводилось використовувати із зрозумілих причин моменти офіційні і урочисто публічні. Приватні звязки, приватні сутички відігравали для нас іноді більш корисну ролю, ніж наші форумні протести і т. д. На форумі, навіть наші симпатичні мусіли нас зустрічати формально застєбнутими на всі гудзики з статутами в руках, виступаючи проти наших настирливих і неминуче різких домагань, в кращому випадку становлячись у неутральну позу. І це протиріччя у відношеннях до нас приватних і офіційних з боку різних делегацій, під знаком котрого пройшли майже всі міжнародні студєнські конференції — знову характеристична рисочка образу нашої міжнародної акції. Але кожний крок — це глина у будові нашої справи. Приватні взаємини сьгоднішнього дня — то з а в я з ь офіційних взаємин прийдєшнього дня. І в цьому відношенню чи не найбільша користь цих міжнародних гєвє кращих представників молодших гєнерацій різних націй полягає як раз у навязанню особистих знайомств і особистих взаємин.

Один момент найбільш утруднював і утруднює міжнародню акцію Цесус'а, її продуктивне розгортання, а саме: — право на дійсне членство в складі більшості міжнародних асоціяцій прислужувало і прислужує тільки націям д е р ж а в н и м. Отже ясно, що після такого формального обмеження в правах на дійсне членство тих націй, котрим не пощастило з попелу світової війни відродитися державно-незалежними, українському студєнству і нації поневоленої, перебуваючому на еміграції, годі було сподіватися бути прийнятими до складу цих асоціяцій на рівних з всіма правах.

На тлі цього формального обмеження властиво виникала більшість непорозумінь і тактичних, і принципових. Коли цей пакт статута є ще цілком природним для статутів різних міжнародних організацій політичного характеру, то був і є він цілком зайвим і навіть противним природі академічних асоціяцій, що засадничо уникають всякої політики і проповідують «р і в н і с т ь в с і х». Такі асоціяції повинні би коштом навіть розриву з пануючими сьгоднішніми і державними принципами найбільш підпирати національні змагання народів поневолених, вбачаючи в них поважну к у л ь т у р н у проблему і не меншу причину до дальших міжнародних ускладнень.

Витворювалась парадоксальне становище: з одного боку цілком р е а л ь н и й факт — числена національна академічна асоціяція українських студєнтів, що має незаперечні права домагатися особистого заступлення своїх інтерєсів, а з другого боку формальне, штучне

заперечення цих прав, що не тільки не впливає логічно і природно з прямих завдань і натури аналогічних міжнародних асоціацій, а навпаки різко і гвалтовно їм протирічить. Однак усунути цю цілком явну і очевидну колізію не наважуються, бо тягар політичних вимог часу не так легко скинути навіть організаціям, здавалось би суто аполітичним.

Для нас ясно, що раніш або пізніш всі ці міжнародні «аполітичні» колективи примушені будуть до знесення цього пакту свого статуту. В прямій згоді з своїми головними завданням повинні вони розв'язати домагання угруповань націй поневолених не після політичних вимог, пануючих сьогодні, а в згоді з своїми ідеальними завданнями. На сьогодні цього не маємо, ще і сьогодні ми не «дійсні» члени сім'ї світового студентства, але кеминуче до цього примушені будуть, навіть, ті, які цього найбільш не бажають.

Про найблищі і дальші завдання Цесус'а на міжнародньому терені можна буде сказати, коли zakresлимо загальні перспективи дальшого існування Цесус'а. Ряд причин, зв'язаних з нашими емігранським побуту, з дальшим нашим емігранським становищем, ставить проблему Цесус'а, його організаційного змісту, знову перед студентством і цій проблемі буде безперечно в головній частині присвячений Четвертий З'їзд Союзу, що скликається на початку наступного шкільного року. Свою роль відіграє і Міжнародній Конгрес СІЕ, що відбудеться цього літа в Празі і на який мають бути запрошені, як вже нами подано, представники пролетстудентства СРСР. Трудно ще напевно сказати, як вивяжеться конгрес із зустрічі емігрантів з «краянами», як відібереється ця зустріч на нашому становищі, але безсумнівно, що з рішенням конгресу і рядом інших обставин характеру суто емігранського пов'язана в значній мірі і дальша діяльність Цесус'а, і на місцевому, емігранському, і на міжнародньому теренах.

(Далі буде).

Леонід Волохів.

Перед третім з'їздом Союзу Українських Організацій у Франції.

Генеральна Рада Союзу скликає на 22-23-24 травня третій з'їзд Союзу. Який чудовий випадок, щоб показати силу нашого духу, нашу організованність, нашу непохитність, нашу вдумливість, наше розуміння подій і процесів, що відбуваються навколо нас. Маймо не тільки повне, гаряче серце, а й холодний розум, здатний аналізувати, оцінювати і готувати матеріал для творчого синтезу і виворення керуючих ідей, які б освітлювали шлях наш надалі. «Ідея — це лихтарь на кінці

палиці, з якою людина йде вперед в темряві,» казав Л. Толстой; і це правда. Без провідних думок буде лише топтання на місці.

Те, що ми бачили до цього часу за 2 роки в житті Союзу, було безумовним топтанням ідейним і організаційним. Старі форми, старі ідеї безумовно цільні, великі, непорушні, але ж застигли, не розвинені буйним думанням і безупинно організованою працею всіх.

Свого часу на 1-ім з'їзді Союз показав, що він на перше місце ставить, так би мовити, політичність. І з з'їзду випровадили большевиків; на першому місці в статуті поставлено принцип незалежності і соборності України. Ці перші ознаки примушували думати, що Союз буде активною політичною силою, не кажемо партійною, але національною.

Дальші події показали, що це не зовсім так. З тих чи інших причин в житті Союзу почали переважати чисто обивательські принципи, клопотання про професійнальні інтереси. На другому з'їзді головними обвинуваченнями проти Генеральної Ради було те, що вона нічого, мовляв, не може дати в смислі поліпшення матеріального стану членів Союзу.

З часу другого з'їзду перейшло багато подій, які показали, що ці два принципи — політичності і професійності — борються і в той час, коли для однієї частини еміграції важний політичний момент, для другої важливий більше професійний. Третій з'їзд Союзу мусить цю боротьбу принципів вирішити в той чи інший спосіб, бо «двом богам» не можна одночасно служити в одній організаційній формі. Одно від другого мусить бути якось відділено для користи самої справи.

На наш погляд українська емігрантська організація має право на існування лише постільки, поскільки вона виявляє себе, кваліфікує і поводить, як політична організація, організується, як політичний чинник, що знає своє походження, історичну вартість і ціну. Обиватель, що все це відкидає, до національно і політично свідомої еміграції не може мати відношення; він її лише ослаблює: його будучність — це повернення, тоді як наша — це боротьба за принципи і за українську державність і незалежність до кінця, за всяку ціну.

Другим кардинальним питанням, що належить проаналізувати з'їздові, є питання доцільності сучасної технічної організації Союзу. Чи все добре в цій області? Ми думаємо, що не все і що біда не в тім, що, як де-хто гадає, керівники Генеральної Ради «не уміють працювати», чи «не хочуть працювати», а ще й у тій формі, в якій статут їм приписує свою роботу виконувати. Висловимося ясніше. По статуту Союз складається з членів-організацій, а центральний орган збирається просто з представників організацій, які не завжди і обов'язково є в кожний даний момент впливовими представниками своєї організації. При такому способі утворення центрального органу навіть не всі організації й репрезентовані в ньому. Звідси випливає те, що ми бачимо на практиці: відсутність зв'язку між центральним органом і організаціями, повна взаємна непоінформованість, а звідси один крок і до всяких непорозумінь дрібних і великих і до фактичного паралізування цілого організму.

Єдиний спосіб виправити недоречності статуту, що дали на практиці

палиці, з якою людина йде вперед в темряві,» казав Л. Толстой; і це правда. Без провідних думок буде лише топтання на місці.

Те, що ми бачили до цього часу за 2 роки в житті Союзу, було безумовним топтанням ідейним і організаційним. Старі форми, старі ідеї безумовно цільні, великі, непорушні, але ж застигли, не розвинені буйним думанням і безупинно організованою працею всіх.

Свого часу на 1-ім з'їзді Союз показав, що він на перше місце ставить, так би мовити, політичність. І з з'їзду випровадили большевиків; на першому місці в статуті поставлено принцип незалежності і соборності України. Ці перші ознаки примушували думати, що Союз буде активною політичною силою, не кажемо партійною, але національною.

Дальші події показали, що це не зовсім так. З тих чи інших причин в житті Союзу почали переважати чисто обивательські принципи, клопотання про професійнальні інтереси. На другому з'їзді головними обвинуваченнями проти Генеральної Ради було те, що вона нічого, мовляв, не може дати в смислі поліпшення матеріального стану членів Союзу.

З часу другого з'їзду перейшло багато подій, які показали, що ці два принципи — політичності і професійності — борються і в той час, коли для однієї частини еміграції важний політичний момент, для другої важливий більше професійний. Третій з'їзд Союзу мусить цю боротьбу принципів вирішити в той чи інший спосіб, бо «двом богам» не можна одночасно служити в одній організаційній формі. Одно від другого мусить бути якось відділено для користи самої справи.

На наш погляд українська емігрантська організація має право на існування лише постільки, поскільки вона виявляє себе, кваліфікує і поводить, як політична організація, організується, як політичний чинник, що знає своє походження, історичну вартість і ціну. Обиватель, що все це відкидає, до національно і політично свідомої еміграції не може мати відношення; він її лише ослаблює: його будучність — це повернення, тоді як наша — це боротьба за принципи і за українську державність і незалежність до кінця, за всяку ціну.

Другим кардинальним питанням, що належить проаналізувати з'їздові, є питання доцільності сучасної технічної організації Союзу. Чи все добре в цій області? Ми думаємо, що не все і що біда не в тім, що, як де-хто гадає, керівники Генеральної Ради «не уміють працювати», чи «не хочуть працювати», а ще й у тій формі, в якій статут їм приписує свою роботу виконувати. Висловимося ясніше. По статуту Союз складається з членів-організацій, а центральний орган збирається просто з представників організацій, які не завжди і обов'язково є в кожний даний момент впливовими представниками своєї організації. При такому способі утворення центрального органу навіть не всі організації й репрезентовані в ньому. Звідси випливає те, що ми бачимо на практиці: відсутність зв'язку між центральним органом і організаціями, повна взаємна непоінформованість, а звідси один крок і до всяких непорозумінь дрібних і великих і до фактичного паралізування цілого організму.

Єдиний спосіб виправити недоречності статуту, що дали на практиці

Всесоюзного ЦІК-а в Москві, і висновок буде очевидний: так, ніщо інше, як маневр для збереження апарату у «чужих, московських руках». Далі ж газета сама трохи здає позиції, бо, мовляв, «часамперед у нас (себ-то в українських большевиків) не має зненависти до чужого», «ми не дотримуємося того погляду, що працювати в державному апараті України повинні неодмінно тільки представники одної нації, хоч би та нація й становила більшість», бо вони, оці «правителі» — «дбають за пролетарський апарат, що чутливо ставиться до інтересів пролетаріату взагалі, а не якогось одної нації».

Що ж ці цитати говорять? А говорять вони те саме, що говорили представники УССР в Москві. Бо що ж значить м'якецький вираз «не має зненависти до чужого»? Або що значить погляд, що в державному апараті України можуть працювати представники не тільки одної нації, хоч би ця нація становила й більшість? Чи не те саме, що продажні уста Затонських, Петровських та інших «керівників» вирекли перед всесоюзною комуністичною аудиторією.

Всі ці запевнення, заяви, збережені підходи й вислови обіжками показують і доводять не тільки метод чи «штучний маневр» — щоб утримати в своїх руках владу, але все це «словоблудіє» показує й доводять наявну проституцію думки авторів і цих заяв, і цих рядків, бо ж, уступаючи перед закидами в «шовінізмі» і в «петлюровських способах» переведення українізації, автори одних заяв і пояснень ведуть, чи не во ім'я інтернаціоналізму, протоколи засідань Українського Совнаркому на російській мові, чи не во ім'я збереження свого становища — вони підтримують російський склад свого совнаркому? І чи не во ім'я «пролетарської солідарности» стараються Чубарі, Петровські й Затонські зберегти «якнайшильниший зв'язок з ССР», добре розуміючи, що коли цього «зв'язку» чи просто «підлеглости» вони не будуть дотримувати, то пісенька їхня на Україні скінчена. Вони дуже добре розуміють, що влада їхня тримається на українських землях доти, доки на Україні є російська меншість, що керує, доки там є російські багнети...

Кожне явище може здатися небезпечним, незрозумілим й непереможним, поки це явище не вияснене. Але зараз роля Чубарів, Затонських та Петровських ясна до деталей, а разом з тим, коли вона ясна на сьогодні, то вона ще більше ясна і на майбутнє.

Р. З.

КИІВО-ПЕЧЕРСЬКА ЛАВРА.

Неймовірно сумні відомості подає Ф. Ернст про сучасне становище вікової святині українського народу. Ми вважаємо за потрібне подати ці звістки до відома нашим читачам. Вони свідчать не тільки про вандалізм і некультурність сучасних володарів України, а й про свідому

тенденцію їх знищити здобутки й пам'ятники вікових зусиль нашого народу. Змагання українських сил захистити величний пам'ятник старій національній культурі не увінчались успіхом. Представники окупаційної влади за допомогою різних Гриньків та Любченків цинічно знехтували цими змаганнями і віддали українську святиню з її архітектурними, історичними пам'ятниками, колекціями та скарбами на поталу, наругу і розграблення зухвалої комуністичної черні.

Т а к поводитися наїздники в давньому минулому з святинєю українського народу: вони грабували, нищили й палили її. Те, що проробляли з нею татари, суздальські князі то-що, — сьогодні, в двадцятому віці, повторюють комуністи з Москви за допомогою нової формати татарських людей. Після руїни і пожеж Лавра знову підіймалася, як фенікс з-під попелу. Ми певні, що й після новітньої руїни вона одновиться і служитиме далі за культурне сгніще і святиню українського народу, в душі якого блюзнірське знущання над найбільшою його святинєю не може викликати нічого іншого, як тільки гнів і ненависть проти катів і руїників.

«Одним з місць, де скупчено у великій кількості пам'ятки тисячелітньої культури, є територія кол. Лаври. Тому-то, коли ліквідовано було монастир, заходами Політосвіти, Української Академії Наук т.и. — Раднарком УРСР ухвалив передати всю лавру Наркомосвіті; Київський Губвиконком також оголосив Київську Наросвіту юридичним господарем Лаври (постанова від 23 липня 1923 року),

Одночасно з тим в зв'язку з нуждним станом, що в ньому перебували в Києві інваліди війни й праці, виникло питання про передачу всієї Лаври або її частини до користування Соцзабезові. Виникло побоювання за пам'ятки культури в Лаврі, яке досягло й Москви, через що Наркомос РСФСР ще 21 лютого 1923 року писав, що треба вжити негайних заходів, «чтобы эксплуатация зданий Киево-Печерской Лавры не могла разрушительным образом повлиять на ее архитектурные и бытовые памятники. По опыту Наркомпроса РСФСР, единственной мерой для ее сохранения могла служить безоговорочная передача ее в ведение Украинского Наркомпроса с тем, чтобы он сам нашел формы ее эксплуатации, гарантирующие ее (Лавры) сохранность. Введение же туда органов Собега, посторонних совершенно к делу охраны искусства, может самым печальным образом отразиться на общем состоянии Лавры».

Раднарком України видав спеціальну інструкцію про передачу Лаври Наркомосвіті, яка з свого боку може передати Соцзабезові частину, що не має особливого історичного й художнього значіння (п. 2), й Соцзабез, що до поводження з цим майном, підлягав контролеві Наросвіти (п. 5).

Але, всупереч змісту інструкції Раднаркому, передано було Соцзабезові низку майна, що чинило шкоду як охоронним функціям Наросвіти (передача Соцзабезові будівель верхньої Лаври), так і нищило економічну базу, щоб утримати й ремонтувати пам'ятки лаврського будівництва.

Минуло два роки... Майже все майно роздано, загинуло, продано, поградено. Загинули чудесні лаврські меблі — роботи місцевих, часом пріпацьких майстрів — їх вивозили, продавали, дарували; з шафівітрини видиралось шкло; щедали чь понищено дорогіцінні вилими, на пам'ятках шитва сиділи кацелярські службовці, хрустальні кубки вживалося, щоб пити...

З нерухомого майна — розібрали на цеглу 4 корпуси гостиниць, які в разі відбудови дали-б 90 приміщень, розібрали низку господарчих будівель, будівлі перед здачею їх Наросвіті геть зовсім зіпсовано. Будинок кол. митрополічних покоїв, який цілісенький перейшов до Соцзабезу — підчас передачі музеєві не мав арматури й люстр, половини шибок у дверях

і вікнах, зіпсовано й розбито водогін і каналізацію, ширявий дах: все об-
меблювання щезло. Чудесний будинок, що його будував у XVIII сторіччі
лаврський кріпак архітект Ковпир - всупереч інструкції Радарському
й постановам Губвиконкому перебудовано під пекарню ном. 7 Сербського,
а врешті згорів; Мазепину башту перебудовано в гарбарню.

Того не зруйнували безхазяйність, систематично руйнують люди —
часом з допомогою агентів інвалід. містечка. Зідрано дах зі старовинних
мурів круг печер, зруйновано аркади будови Готфрида Шеделя, розбира-
ються галерії, що ведуть до печер, викрадено 10 величезних образів XVIII
ст. з бань церков на печерах, зроблено спробу обікрасти лаврську бібліо-
теку й архив, викрадено всі чавунні огорожі від пам'ятників, рідкі зразки
роботи ліярень в Тришівлю та Межигіррю, що нині вже не існують, брон-
зовий надгробок Кайсарова (прекрасна французька скульптура), викраде-
но 10 дзвонів з дзвіниць, - з них де-які двохстолітнього віку, викрадено
історичне майно з церков на печерах то-що.

Кільки збройних наскоків доповнюють картину охорони Лаври інва-
лідним городком, який, між иншим систематично перешкоджає пром'ялі-
ції шести охорони музею.

Байдуже відношення до ремонту водогону призвело до провалів коло
друкарні (XVIII ст., клубу, сповню печер і руйнації чудової архітектури
мазепинської башти. Останніми тижнями двічі обікрадено церкву й сильно
пошкоджено троїцьку барму.

Така загальна картина господарювання установи, якій байдуже до
культурної цінності Лаври — серед пам'яток світового значіння. Инва-
лідне містечко нині ліквідується, отже треба рятувати те, що ще можна». («Прод. Правда» ч. 82 з 11 квітня с.р.).

Хроніка.

В БОЛГАРІЇ.

Самими більшими центрами росташування наших земляків в Болгарії є Софія, ковальня Перник та фабрика Балабанова при Кочершинові. Незначні групи є і в других місцях, як-то Русчук, Пловдив, Бургас та ин. У 1921 році наші організації переслідувалися росіянами при допомозі болгар. остали дуже вдячні росіянам за приєднання в їхнім визволенню і виправляють історичну помилку перед ними за те, що стали відчас великої війни на боці німців. Отже наші організації — українські — були скасовані, а члени їх переслідувалися, тому й довелось переночувати по всій Болгарії.

Більш менш добрі умови для наших людей є в Балабанові та Пернику. Матеріально тут наші забезпечені, а що до Софії — то становище дуже лихе. Працю знайти дуже важко та це перешкода.

В Пернику в кінці 1925 р. закладено Громаду ім. Т. Шевченка. Тому, що Громада існує не офіційно, то широкої культурної праці не ведеться, а обмежуються тим часом лише пропагандою між російськими частинами, де є чимало українців, але національно не-свідомих. Літературу виписують на свої кошти. В Балабанові у цьому відношенню краще, тому, що фабрика ця знаходиться коло самого кордону з Македонією, то й почуватися вільніше і вже тут, зібравшись, можна проводити будь-яку культурно-освітню працю. В 1925 р. тут першим гуртком було закладено аматорський музичний гурток. Дуже рідко приїздили наші професори й читали лекції. Зараз праця наша трохи затихла, бо частина (10 чоловік) виїхала до Франції, а частина була звільнена з фабрики через кризу.

Все таки тяга до організованого життя і свого роду спайка серед

наших інтелектуальних сил є, що й подало привід до закладення в 1926 р. вищої центральної організації — Українського Громадського Комітету в Болгарії. На превеликій жаль де нібибори болгар не затвердили його статуту, завдяки русофільським аспіраціям болгарів та росіянам, що перешкоджають.

З огляду на те, що нашого великого вченого М. Драгоманова поховано в Софії, у нас виникла ініціатива збудувати йому тут пам'ятник. Вже в цьому напрямкові багато зроблено і в травні місяці почнуть невеликі будувати. Для цієї справи ініціативу зібравши комітет, головою якого є полк. В. Педія-Кіноубльський. Будусьмо пам'ятника виключно на пожертви, що збираються. В. Чехословацький збірає пожертви полк. В. Фішнікович, що зібрав понад 2.000 к.ч. Тут зібрано вже 10.000 левів.

О.

В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ.

Президія Комітету Українських Об'єднаних національно-політичних Організацій в ЧСР просить нас висістити свідуче про я с е н н я :

«На підставі постанови Комітету У.О.Н.-П.О. з дня 11 квітня б.р. Президія Комітету, в долажок до Платформи Комітету, надрукованої в числі 16-му Тризуба, пояснює, що точку 2-гу платформи: «Демократичний державний лад — треба розуміти так, що цим встановлюється принцип демократичности в організації державної влади, але не передришається форма майбутнього державного ладу на Україні». За Президію Комітету.

А. Яковлів.

— Комітет по влаштуванню свята з приводу 50 літніх роковин Палацького оголосив конкурс на графічне виконання портрета Палацького для видання його портрета листівкою. Премію на конкурс дістав студент Української Студії Мистецтва в Празі В. Цимбал. Листівку видруковано в кількості 50.000 прим.

В ПОЛЬЦІ.

— Шевченківське свято у Варшаві. В неділю 25 квітня українська колонія у Варшаві святкувала вечір, присвячений пам'яті Т. Шевченка. Свято це влаштував при співучасті УЦК-ту комітет об'єднаних українських організацій з п. д-ром Лукасевичем на чолі. В святі взяли участь і струнна оркестра під орудою п. Русаневича та український хор під орудою п. Г. Драченка. Вступне слово «Шевченко — пророк боротьби за національне визволення» виголосив п. ген. В. Сальський. В досить широкому нарисі скарактеризував п. Л. Лукасевич «життя і творчість Т. Шевченка». Окрім української колонії на святі були присутні і запрошені гості від польського, грузинського та ин. громадянства, а серед них: ген. Бабякський, представники грузинського уряду: п.п. Салакан, Захарїядзе, представники грузинського центрального комітету, секретарь італійського посольства п. Анїле, представники болгарської, югослав'янської та ин. молоді. Вечір залишив по собі надзвичайно вражіння.

— Виїзд о. архимандрита Полікарпа з Варшави. В четвер 22 квітня б.р. покинув Варшаву о. архимандрит Полікарп Сіморський. Виїхав він до Володимира-Волинського, де призначений настоятелем місцевого собору. За час свого перебування у Варшаві зумів о. Полікарп придати собі симпатію шлопо українського громадянства у Вар-

шаві, а його промови, його служба Божа на рідній мові підбадьорювали не раз українського громадянина, і тому не дивно, що саму звістку про неове призначення о. Полікарпа і виїзд його з Варшави зустріла місцева українська колонія з великим смутком. В неділю 18 квітня в гостинному помешканню родички Липицьких відбулась урочиста вечеря в честь від'їзжаючого до Володимира-Волинського о. архимандрита Полікарпа, на яку запрошено було представників українського громадянства і українських організацій у Варшаві. В численних промовах присутні вітали о. Полікарпа. В імени української еміграції вітав о. Полікарпа і бажав йому успіху в праці д-р Є. Лукасевич, від Укр. Центр. Ком-ту промовляв ген. В. Сальський, від Українського Клубу у Варшаві п. П. Руткевич, від українського жіноцтва п. Н. Саліковська, від українського громадянства п. П. Певний, від українського студентства п. Г. Драченко. В своїй відповіді о. Полікарп дякував присутніх за теплі промови і за вираз симпатії і підтримку, яку знайшов він серед українського громадянства у Варшаві.

— Український Клуб у Варшаві. На засіданню Управи Клубу 18 квітня ц.р. головою Управи обрано п. ген., М. Безручка, заступником голови п. П. Руткевича, скарбником п. Л. Лукасевича і секретарем п. І. Леловецького. Управа Клубу вирішила приступити до організації читальні і до поширення культурно-освітньої роботи Клубу, а насамперед до влаштування низки рефератів у найближчому часі.

— Українська бібліотека при УЦК буде одчашена в найближчому часі. Зараз переводиться праця по упорядкуванню книжок, складенню каталогів та ин. Є надія поповнити бібліотеку мовою партією цінних книжок. Завідування бібліотекою покладено на п. інж. Із. Яновського.

— Український літе-

ратурний гурток у Варшаві вже утворено. Він ставить метою своєї діяльності об'єднання працьовників на полі красного письменства, публіцистики та науки, взаємну моральну, професійну та матеріальну поміч, служення поступу в літературнім мистецтві, культурно-освітню працю, видавничу діяльність та ін. Тимчасовий статут гуртка передбачає, що членами його можуть бути особи українського походження, які стали, або спорадично працюють на полі красного письменства, публіцистики, науки та мистецтва і друкували чи друкують свої праці в періодичних та неперіодичних виданнях. До часу остаточного затвердження статуту відповідними владами, гурток існує при редакції «Нашої Бесіди». На останньому засіданні гуртка ухвалено влаштувати «літературні четверги», намічено до читання кілька рефератів та ухвалено приступити до підготовчої праці, званої з виданням власного бюлетеню. Багата бібліотека література, яку має редакція «Нашої Бесіди», дає можливість членам гуртка ознайомлюватися з новинами в літературі, а самі «літературні четверги» можуть бути досить цікавими. До тимчасової президії гуртка обрано п. В. Островського (голова) і п. І. Чиловського (секретар).

— Студеська Громада в Варшаві. На черговому «суботнику» 21 квітня п. В. Волосішко прочитав реферата на тему «мікроорганічний світ». Реферат був ілюстрований цікавими малюнками.

— Останніми часами варшавська опера заангажує на перші ролі молодого українського артиста п. Голинського, голосом і грою якого захоплюється тепер варшавська публіка та преса.

— У Варшавському цирку закінчилися недавно міжнародні змагання атлетів, які продовжувалися біля 40 днів і в яких брали участь представники майже цілого світу, включно до пегрів. Переможцем в змаганнях виїшов у к р а ї-

нець п. Гаркавенко, який одержав першу нагороду — 5.000 зол. пол.

У ФРАНЦІЇ.

— Безплатні курси французької мови. У Парижі, крім всяких платних курсів французької мови для чужинців, є і цілком безплатні уряджені заходами Парижського муніципалітету; подаємо для відомости напому громадянству їх адреси: 1.) Міська школа: 43, Rue de Poissonniere (18) métro: Chateau Rouge, nord-sud - Poissonniere у понеділок і середу о 8.30 вечора; 2.) Міська школа: 51, Rue Ramponneau (20) métro Belleville у понеділок і середу о 8.30 год. вечора — вищий курс. Курси середній і молодший у вівторок і четвер о 8.30 вечора; 3.) Міська школа: 2, Rue Ferdinand Berth métro Arts et Metiers. Старший курс: у середу і п'ятницю о 8.30 год. вечора; середній і молодший у вівторок і четвер о 8.30 год. вечора; год. вечора; 4.) Міська школа: 6, Rue Hospitalieres St. Gervais (4) métro Hôtel de ville, rue St. Paul, у понеділок і четвер о 8.30 год. вечора.

За справками звертатися в зазначеній годині до навчителів.

— Громада в Ліоні. Громада в Ліоні поповнилася новими членами, що покидавши ріжні місцевості провінційальні, переїхали на працю сюди. Робляться заходи що до поповнення книгозбірні; можливо, що Громада переформується і, змінивши трохи статут, надішле свого представника на З'їзд Союзу 22-24 травня.

— Українська Громада в Омекурі, що недавно закладалася, вдалася до Парижської Громади з запрошенням прибути на нараду 2-го травня, яка скликається з метою творення нового центру української еміграції у Франції і обміркування відношення до існуючого Союзу

і Генеральної Ради. В своїй відповіді Паризьська Громада зазначас, що за спиною Союзу, дійсним членом якого вона є, говорити про утворення нового центру вона не може, а тому пропонує з'явитися на 3.-ій З'їзд Союзу і на ньому найти спільну мову для переорганізації українського організованого життя у Франції.

— Продаж книжок на З'їзді Союзу. Книгарня на З'їзді Союзу Укр. Емігр. Орган. 22-23-24 травня має улаштувати велику виставу і продаж книжок, журналів, листівок, вишиванки, нот і т.п.

— По Союзу. Український емігрант К. Титюк, що працює в околицях Rondeau de Ruau, внаслідок поранення великого пальця правої руки змушений був його ампутувати.

Десятиліття смерти Франка.

Найтяжча хвилинка нашої культурної боротьби. Здавалося руками ворогів зовсім буде придушений світ української культури. І в цей час в Галичині засяло нове сонце, яке освітлює своїм промінням, розвіяло задушне повітря пануючої мертвої пустки. То був — Іван Франко. Майже 50 р. невтомної праці серед тяжких моральних і матеріальних обставин по головних галузях українського життя і культури не пройшли даремно. З кривизи його всестороннього знання на цінностях його провідних праць виховувалось наше покоління, що йшло на смерть і на муки з печаттю його духа, з серцем повним його ідеалів.

Цього року 28-го травня мине десять літ з того часу, як не стало Франка. Останки поета поховані у Львові, і на його могилі ще до цього часу немає пам'ятника, гідного сього великого Українця, одного з найбільших провідників нашої національної думки. Несприятливі умови не давали змоги зробити це і тепер український

народ з нагоди десятиліття смерти Франка повинен дати доказ, що він уміє цінити своїх великих учителів. Початок в цьому напрямі зроблений. Для достойного вшанування десятилітніх роковин смерти поета повстав у Львові Головний Комітет, в склад якого увійшли представники культурних, освітніх, наукових та гуманітарних установ Галичини, Волині, Холмщини, Полісся і Підляшша, а також і представники Емігрантських організацій.

«Комітет поставив собі завдання поглибити і поширити культ великого Франка. Найважливішим засобом для того є вибір з творів поета і популярний життєпис його. Але цього не досить і Комітет «визначив час від дня смерти поета (28 травня) по кінець вересня 1926 р. цілком присвятити для вшанування пам'яті улагодженням академій, концертів, викладів, святочних вистав і т. д.», прибутком з яких піде на збудову пам'ятника Франкові. З цією ж такою метою дні від 28-го травня по 1 червня проголошені днями всенародніх збірок. В день же 28-го травня година між одинадцятю і дванадцятю має бути присвячена пам'яті великого українця, в цю годину мають бути припинені всі заняття.

Ми маємо надію, що й вся українська еміграція відгукнеться на заклик комітету і з свого боку приложить зусилля, аби достойно вшанувати пам'ять національного діяча і передвірника світлого життя Відної України.

Г.

БІБЛІОГРАФІЯ.

БОЛЬШЕВИЗМ І МУСУЛЬМАНСЬКИЙ СВІТ.

Великий французький місячник «Revue du Monde Musulman», що виходить у Парижі, починаючи з 1907 р., присвятив вже чотирі свої книжки у 22, 23 та 25 роках працям відомого вже своїми творами з цього обсягу п. І. Кастан'є. Вже перед тим п. Кастан'є згадував французького читача з істо-

рією, етнографією і навіть геральдикою східних народів, вивченню яких він присвятив багато часу, перебуваючи довго аж до самої більшовицької війни у Ташкенті, де йому вдалось зібрати багато писаних та життєвих матеріалів. Його монографія про «кірїзських Тамг» є після багатьох праць російських та німецьких учених, цінним вкладом в науку східної геральдики, допомагає її систематизації, а з огляду на взаємні впливи і стосунки різних татарських та тюркських племен, може служити у багатьох випадках дороговказом для дослідження історії, походження та композиції чи зміни родових знаків у цих народів. Для нас мають ці досліді теж своє значіння з огляду на зукраїнізування багатьох татарських князівських та шляхецьких родин, які принесли на Україну свої родові знаки, що потім мали вплив на творення багатьох гербів, які й сьогодні зустрічаються і яких походження не було відомим. Дві його праці про «закордону політику Афганістану» та «Туркестан підчас російської революції» дають багато матеріалів для оцінки нової впливової державної одилиці в Азії, якою є вже і буде в майбутньому Афганістан, та докладний опис подій в Туркестані, яким більшовики завдяки його центральному положенню серед монгольських та мусульманських народів та винятковим природним багатствам зайняли з особливою енергією.

З усіх цих трьох праць видно, як поважно питання національного життя і розвитку цих країн та народів та їх політичного майбутнього трактує п. Кастан'є.

У наступуючих своїх працях п. Кастан'є подає історію завоювання Росією підлеглих їй мусульманських народів, характеристику їх, опис боротьби проти наїздників та заховання цілком своєрідних устроїв та звичаїв і врешті зм'яго приборкання їх більшовиками. Детальний огляд совітських конститудій, характеристика творення більшовиками для пропаланди на сході політичних та наукових установ, їх брехливі обі-

цянки та зовнішнє потурання національним аспіраціям, врешті ролі жидів-ашкеназів, у масі своїй підлеглим німецьким впливам та захопленням німецькими симпатіями, — складаються на ці чотири томи названої «Review».

П. Кастан'є пише про ці всі народи з особливою симпатією і відчувається у нього розуміння їх психики, з одного боку фаталістичної, з другого певної своєї расової, національної і психологічної окремішності і тому індуферентної до більшовицьких заходів та можливої небезпеки.

Твори п. Кастан'є є цінним інформаційним матеріалом, який можна кожному рекомендувати тим більше, що це є останні з цього обсягу праці європейця, що научно зазнався як з життям описуваних країв, так і з більшовицькою системою, совітськими планами і знає добре незмішаний російський імперіалізм, спеціально тепер скерований на схід.

Я.Т.К.

«Наша Пісня», збірник українських народних дум і пісень, з провідом бандури. Збір. І. Видання Т-ва «Кобзарь» Прага. 1926 р.

В червні місяці 1923 року в Празі було засновано Т-во «Кобзарь», яке поставило собі мету дати українському громадянству напрям до національної музики, дати змогу її знати і чути, вчиться їй. Т-во протягом року утримувало курси гри на бандурі, допомогло 50 особам набути бандури, нарешті видає збірку пісень з наведеним вище заголовком. Збірку не можна сказати велику, чи вичерпуючу, чи розкішно видану. Та т-во й само знає добре, що це лише початок його важких, але безконечно поквальных зусиль при умові емігрантської бідності, прозяї і матеріялізму. Але Т-во зрозуміло, що забути бандуру — значить забути думу нашого народу, його героїчну історію, забути нашу поезію, забути найвище піднесення естетичне духу нації. Отож

в наш час відродження української нації є обов'язком у всіх і кожного і в галузі національної музики бути такими ж ідейними, як в сфері політичній, боротьби за українську державу і самостійність. Московські балалайки, домри і катеринки, які приїхали з собою московські пристави, мусять зникнути. Натомість мусять буйно піднести голову національна музика, засадбана, заборонена напівзабута, але вічно своя. Вона одна має титаничну силу воскресати мертвих; вона є не меча зброя в національній боротьбі, ніж гармати і армії, вони є втілення українського героїзму.

Було б злочином з боку українського громадянства, особливо того, що свідомо в боротьбі виїшло з України, не звернути пильної уваги на працю Т-ва «Кобзарь», не віддати йому належного за безконечно цінне починання популяризації національної музики, за той скромний, але перший збірник пісень, який воно видало і який, сподіваємося, не буде останнім.

І. Косеяко.

З ЧУЖОЇ ПРЕСИ.

— А острів Монтекристо де? Чеська газета «Role» (agradny denik) стала жертвою містифікації. В ч. 90 умістала вона портрет Полтавця-Острианиці: гетьманська шапка, на плечах німецькі погоні фельдмаршала, на грудях аксельбанти, на шиї великий хрест невідомого ордену, а під всім цим дивовижним образом відпис: Іван Полтавець-Острианиця, «гетьман Вільної України». З дальших пояснень читач чеського аграрного щоденника довідується, що Полтавець, хоч і перебуває «внутрі місто України», але це нічого не значить, бо ціла еміграція в Африці, Америці і західно-європейських державах, а також всі національно-культурні українські організації пригнобленої сьогодні Україною виз-

нали його за єдиного народнього героя». Про Азію, Австралію, а головне про острів Монтекристо газета, на жаль, не згадала. А це шкода: постать «гетьмана» тоді з'явилася б аудиторії для «Role» не опереточною, а просто з фарса. Хтось, очевидно, бідолашню газету містифікує, а вона поважно ставиться до містифікацій і не відчуває тої смішної ролі, що її вона відіграє в цій справі.

— Пояснення «українізації» «Последнімі Новостями». Співробітник «Посл. Нов.» мав розмову з обивателем, що приїхав недавно із Совдепії і поділився своїми спостереженнями та враженнями з тамтешніх відносин. Згадав він і про «українізацію».

«На ґрунті українізації сов. влада помирила з собою значні кадри населення, звязаного в минулому з петлюрівщиною і з іншими націоналістичними рухами. Значну кількість петлюрівців втягнуто до сов. адміністрації і тут в зашкості своїх українізаторських захоплень значні групи української інтелігенції і напівінтелігенції знаходять вихід для своєї політичної енергії і тут видихаються без кінця для загальнополітичних проблем. Мало того — ця українізація є ніби узаконеною формою антисемітизму. Напевно «густопсові» (!) націоналісти еміґрації потавились би більш поблажливо до українізації яку вони проклинають, коли б знали, яку значну дозу антисемітизму тут домішується. Виживання жидівської інтелігенції, з усіх посад провадиться найбільш енергійно і боротьба з «москалями» є переважно боротьба з «жидами». Центральна московська влада, сама бездоганна з погляду терпимости до жидів, охоче заплочує очі на оцей сухий антисемітизм українізації».

До висловків про виславлення укр. інтелігенції на ґрунті «українізації» читач, очевидно, мусять поставитись із застереженням.

ЗМІСТ.

— Париж, неділя, 9 травня 1926 року — ст. 1. В. М. Російська «меншість» на Україні — ст. 3. Німіс. На переломі — ст. 8. П. Сухоцький. До психології московської еміграції — ст. 11. Д. Волохів. ЦЕСУС, II — ст. 15. І. Косенко. Перед 3-ім з'їздом укр. емігрант. організації у Франції. — ст. 20. Р. З. Паралелі — ст. 22. Кірово-Печерська Лавра — ст. 23. Хроніка: — В Болгарії — ст. 26. В Чехословаччині — ст. 26. В Польщі — ст. 27. У Франції — ст. 28. До десятилітніх роковин смерті І. Франка — ст. 29. Бібліографія — ст. 29. З чужої преси — ст. 31.

УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ.

«ТРИЗУБ»

(Продовження каталогу книжок на складі, друкованого в ч.ч. 25 і 28).

		ціна в фр. з пересилкою.	
67.	Федькович.	Вибір поезій	7.20
68.	Франко І.	„Дон Кіхот“	7.20
69.	Чупринка Г.	Контрасти	3.60
70.	Королів	Повстання орган. життя	4.50
71.	Королів	Тваринний організм	4.50
72.	Укр. Акад. Наук.	Головні правила укр. правопису	2.50
73.	Шевченко Т.	Кобзарь	34.00
74.	Сфремов С.	Історія укр. письменства	26.00
75.	Левинький М.	Граматика укр. мови	20.00
76.	Годоскевич.	Правописний словничок	7.00
77.	Драгоманів.	Політичні цісні укр. народу ч. I. і ч. 2.	18.00
78.	Кугіш.	Магомет і Хадуза	2.00

« В І Н О К »

ДРУГА ЧИТАНКА О. БІЛОУСЕНКА.

Набувати можна в Книгарні «Тризуба»

ціна 15 фр. з пересилкою.

Редакція і Адміністрація: 19, rue des Gobelins, Paris XIII

Поштова адреса: «Le Trident» (Truzoub). Boîte post. №15. Paris XIII.

Редактор В. ПРОКОПОВИЧ.

Адміністратор: Іл. КОСЕНКО.

Le Gérant : Mme Jeanne de Carvalho Gerzain.

Soc. Anon. Imprimerie de Navarre, 5, rue des Gobelins, Paris.